

A.C. Baantjer

De Cock

en de dode harlekijn

De Fontein

1

Er zullen aan een belangrijke moordzaak zelden zo weinig rapporten en processen-verbaal zijn gewijd als aan de zaak die onder nummer PJ 9786/117 staat geregistreerd en waarvan de stukken liggen geborgen op een stoffige zolder van het oude Paleis van Justitie aan de Prinsengracht te Amsterdam.

Het gehele dossier van de moorden – een kleine grijze map met lange groene linten – bevat slechts twee summiere rapporten, twee verslagen van een lijkschouwing door de patholoog-anatoom dr. Rusteloos uit Den Haag en een kort briefje, geschreven in een keurig vloeiend handschrift.

Dat is alles.

Voor eenieder die het wereldje van de justitie kent en weet hoe uitgebreid gedocumenteerd het Openbaar Ministerie in het algemeen hier in Nederland misdaden behandelt, is het haast onbegrijpelijk dat met deze paar simpele bescheiden de zaak ‘ambtelijk’ werd afgedaan.

Het is absoluut onmogelijk om uit het dossier het geheel te reconstrueren. Daarvoor zijn de gegevens eenvoudig te schaars. Men krijgt bij het lezen van de stukken de stellige overtuiging dat de rechercheur die destijds de zaak behandelde, met opzet onvolledig is geweest, met opzet bepaalde facetten van de zaak heeft verzwegen.

De aanwijzingen die het dossier wél bevat, krijgen daardoor iets pikants, iets geheimzinnigs waardoor het geheel komt te zweven in een waas van mystiek.

Wat na het dichtslaan van de map blijft, is een vreemd leeg, haast irriterend gevoel van onvoldaanheid. Het is alsof een diner na een smaakprikkelende hors d'oeuvre niet wordt voortgezet, de hoofdschotel niet wordt opgediend. Misschien geeft dit beeld de gevoelens niet voldoende weer. Misschien ook is ‘moord’ voor een dergelijke vergelijking een te ernstige zaak. Hoe dan ook, de prikkelende onvoldaanheid is er. Het komt

door het dossier. Het vormt door zijn onvolkomenheid een uitdaging. Bijvoorbeeld dat briefje:

Geachte rechercheur De Cock,

Ik heb het ernstige voornemen om een man te doden. De naam van het slachtoffer kan ik u om begrijpelijke redenen nog niet onthullen, evenmin de plaats en het tijdstip van de moord. Dat alles staat overigens al vast. Er zijn alleen een paar onbetekende details, die ik graag – vooraf – met u wil bespreken. Schikt het u om acht uur precies, woensdagavond?

*Hoogachtend,
Pierre Brassel.*

Een haast lachwekkend briefje. Maar de korte inhoud prikkelt de nieuwsgierigheid. Het is alleen zo storend dat die nieuwsgierigheid door de overige stukken uit het dossier niet wordt bevredigd. Men stuit op lacunes, gapingen in het verhaal. Er blijven vragen over het hoe en waarom. Moorden worden niet om niets gepleegd. Ergens op de bodem van het denken van de moordenaar ligt een motief. De vraag is: welk? Zoals gezegd, het dossier geeft het antwoord niet.

Met de map met groene linten onder mijn arm ben ik naar mijn beste vriend rechercheur De Cock gestapt. Uiteindelijk was het vreemde briefje aan hem gericht en ik had het stellige vermoeden dat hij het mysterie van het onvolledige dossier wel kon oplossen.

De Cock ontving mij allerhartelijkst. Ik kan niet anders zeggen. Maar toen ik hem de grijze map liet zien, betrok zijn gezicht. Hij weigerde botweg over de zaak te praten. Hij zei dat hij absoluut niet meer wist dan dat wat het dossier bevatte. Het was een van zijn slechtst vertelde leugens. En dat zei ik hem ook.

De Cock lachte.

Ik knoopte de linten los en liet hem de papieren zien. De Cock keek ernaar, zijn hand aan de kin. Het leek alsof een reeks her-

inneringsbeelden bij hem opdoemden. Laat de zaak toch rusten, zei hij. Maar ik bleef aandringen. Uiteindelijk, na mijn stellige belofte er met niemand over te praten, onthulde hij mij aarzelend de ware toedracht, het waarom van de onvolledigheid. Hij tikte met een dikke vinger op het briefje in het dossier. Daar begon het mee, zei hij. Het werd op een woensdagmorgen door een ongeziene hand in de brievenbus van het aloude politiebureau aan de Amsterdamse Warmoesstraat geworpen.

2

Op de tweede verdieping van het politiebureau aan de Warmoesstraat te Amsterdam zat De Cock wat verloren in de grote kale onderzoekkamer. Om zijn altijd pijnlijke voeten wat rust te geven, had hij zijn beide benen voor zich op zijn schrijftafel gelegd. Met zijn korte dikke vingers woelde hij door zijn stugge grijze haren en dacht na. Zijn breed gezicht met de markante rimpels van een goedaardige bokser had een wat norske uitdrukking. Het zinde hem niet. Hij had het vreemde briefje die dag al ettelijke malen overgelezen en zich steeds weer opnieuw verbaasd.

Dit was nieuw, volkomen nieuw. Een man die de recherche koelbloedig in een kort zakelijk briefje schreef dat hij het plan had opgevat een moord te plegen, was hij in zijn praktijk als rechercheur nog nooit tegengekomen. En hij keek toch al zo'n twintig jaar in het wereldje van de misdaad rond. Dit was nieuw en absurd.

Zeker, uit de geschiedenis van de criminaliteit waren wel voorbeelden bekend van moorden die van tevoren waren aangekondigd. Maar niet op deze manier. In de regel geschieden dergelijke aankondigingen in gezwollen epistels vol pathos, en altijd

anoniem. Maar dit briefje, dit simpele briefje waarin feitelijk geen woord te veel stond, was ondertekend. En dat niet eens met een valse naam.

De Cock had het allemaal nagetrokken, direct al nadat hij het briefje van de brigadier van de wacht in handen had gekregen. Hij had de naam Brassel gewoon in het telefoonboek opgezocht en gevonden. Daarna had hij het nummer gedraaid, 1691923. Hij kende het nog uit zijn hoofd. Ook herinnerde hij zich nog woordelijk het verloop van het telefoongesprek.

‘Hallo.’

‘Ja?’

‘Met de heer Brassel?’

‘Ja, daar spreekt u mee.’

‘Met rechercheur De Cock van het politiebureau aan de Warmoesstraat... Ik... eh...’

‘O, ja, Warmoesstraat... rechercheur De Cock, ja... mijn briefje ontvangen?’

‘Ja..., eh...’

‘Fijn..., schikt het u om acht uur?’

‘Ja, dat... eh...’

‘Prachtig, prachtig, u kunt op mij rekenen. Ik zal zorgen dat ik op tijd ben.’

Zo was het gegaan, precies zo.

Voor hij ook maar een enkele vraag had kunnen stellen, had een opgewekte Pierre Brassel de verbinding verbroken. Hij had het niet raadzaam geacht onmiddellijk opnieuw hetzelfde nummer te draaien. Toen hij het een halfuurtje later wel deed – eenvoudig, omdat hij zijn nieuwsgierigheid niet langer kon bedwingen – bleek het bewuste telefoonnummer voortdurend in gesprek. Pierre Brassel scheen een bezet man.

Na een aantal mislukte pogingen had hij de hoorn wat onbesuisd op het toestel gesmeten. Om zijn woede wat te bekoelen had hij bij het fonteintje tegen zijn eigen spiegelbeeld twee minuten lang onbehoorlijke dingen gezegd, over dwaze mensen die er steeds weer in slaagden om hem, De Cock, voor bijna onoplosbare raadsels te plaatsen.

Uiteindelijk had hij besloten om maar niet meer te bellen. Het leek hem het beste om zich eenvoudig aan de gemaakte afspraak te houden. Hij wist nu in ieder geval dat er ergens in Amsterdam een man bestond, een zekere Pierre Brassel, die hem een hoogst merkwaardig briefje had geschreven. De Cock stond op. In zijn typische, wat waggelende slenterpas, zijn handen diep in de zakken van zijn broek, slofte hij langs de verlaten bureaus. In zijn gedachten trachtte hij zich een beeld te vormen van die Brassel, een beeld dat paste bij die stem door de telefoon. Het lukte niet.

Voor het raam bleef hij staan, zachtjes wippend op de ballen van zijn voeten, en keek naar buiten. Zijn blik gleed over de schemerige daken van de oude huisjes aan de overkant van de Warmoesstraat en bleef rusten op de verlichte torenklok van de Oudekerk. Het was halfacht. Hij hoopte dat Vledder op tijd van zijn onderzoek terug zou zijn. In ieder geval voor achten.

‘En?’

De jonge rechercheur Vledder keek zijn oude leermeester gemuseerd aan.

Om zijn smalle lippen gleed een lichte grijns.

‘Als... eh, als je het mij vraagt,’ zei hij uiterst bedachtzaam, ‘dan is er iemand bezig een kolossale grap met je uit te halen.’

‘Een grap?’

‘Ja.’

De Cock liet zich lui in zijn stoel achter zijn bureau zakken en keek in het nog jongensachtige gezicht van zijn sympathieke leerling.

‘Zo, mijn vriend,’ zei hij met een zweem van sarcasme, ‘en wanneer wordt er verondersteld dat ik begin te lachen? Op het moment dat de grappige heer Brassel mij de humor van zijn briefje onthult of op het moment dat hij werkelijk een moord pleegt? Je zegt het maar.’

Vledder trok een verongelijkt gezicht. Hij was door de opmerking van De Cock kennelijk in zijn wiek geschoten.

‘Het is zo onzinnig,’ riep hij kriegel, ‘volkomen dwaas! Het spijt me, De Cock, maar ik kan er echt de ernst niet van inzien.’ Hij

snoof verachtelijk. ‘Zeg nou zelf, wie schrijft er nu zo’n briefje. Zelfs al zou iemand het plan hebben opgevat om deze of gene om zeep te helpen, dan kondigt hij dat toch niet van tevoren aan? Dat doet niemand.’

De Cock keek hem aan. ‘Niemand?’

‘Nou ja, tenzij iemand stapelgek is.’

De Cock wreef met de rug van zijn hand langs zijn brede platte neus.

‘En is hij dat?’

‘Wat bedoel je?’

‘Is Pierre Brassel stapelgek?’

Vledder zuchtte diep.

‘Nee,’ zei hij hoofdschuddend, ‘nee, dat is hij nu juist niet. Tenminste, tijdens mijn onderzoek van vandaag is mij daar totaal niets van gebleken. Integendeel, de mensen met wie ik over hem sprak waren vrijwel unaniem van mening dat Pierre Brassel over een bijzonder goed stel hersens beschikt.’

De Cock knikte.

‘Dat is dan jammer,’ zei hij wat weifelend, ‘maar eerlijk gezegd, ik was er al bang voor.’

‘Waarom?’

De Cock wreef met zijn hand langs zijn kin.

‘Wel, als Pierre Brassel als een vriendelijke, goedaardige gek te boek had gestaan, was alles veel eenvoudiger. Dan belde ik nu nog de gemeentelijke dienst voor geestelijke hygiëne en vroeg de broeders beleefd vriend Pierre een poosje voor ons in observatie te houden. Maar zoals de zaken nu staan...’ Hij maakte zijn zin niet af en krabde zich achter in de nek. ‘Wat doet onze vriend eigenlijk voor de kost?’

Vledder trok een stoel bij.

‘Brassel drijft met zijn vader, al een bejaard man, ergens op de Keizersgracht een bescheiden accountantskantoor. De zaak staat zeer goed aangeschreven. Je weet wel, zo’n relikwie uit de vorige eeuw, een onwankelbaar monument van betrouwbare degelijkheid.’

De Cock lachte.

‘Dat noemt men gerenommeerd.’

Vledder maakte een nonchalant gebaartje.

‘Jij je zin,’ zei hij gemelijk, ‘een gerenommeerd kantoor dus, met een jongste bediende, een aankomende bediende en een schat van een secretaresse.’

‘Oud?’

‘Wie?’

‘De secretaresse.’

‘O, drieëntwintig jaar, met kastanjebruin haar, een matte teint, groen oplichtende ogen en een onweerstaanbaar kuiltje in haar linkerwang, of wacht even, nee, het was rechts, ja, rechterwang.’

De Cock keek zijn jonge collega onderzoekend aan.

‘Je hebt blijkbaar uitgebreid kennis met haar gemaakt.’

Vledder grijnsde breed.

‘Ja, in de valse hoedanigheid van aankomend ambtenaar van monumentenzorg, die het interieur van het oude grachtenhuis kwam inspecteren.’

‘En heb je Brassel daar al ontmoet?’

Vledder schudde het hoofd.

‘Dat heb ik vermeden. Toen de secretaresse mij uiteindelijk wilde aandienen heb ik mij verontschuldigd en ben snel weggegaan.’ Hij glimlachte bij de herinnering. ‘Het is een muf, oud kantoor, maar een secretaresse...’ Hij maakte zijn zin niet af en staarde dromerig voor zich uit.

De Cock tikte met zijn vinger op het bureau.

‘Familiebetrekkingen?’

‘Van wie?’ vroeg Vledder afwezig.

De Cock sprong op.

‘Niet van de secretaresse!’ riep hij geërgerd.

Vledder slikte. De felle uitval van De Cock bracht hem tot de werkelijkheid terug. Hij pakte zijn blocnote met aantekeningen en las met monotone stem: ‘Piet, of zoals hij zich meestal laat noemen, Pierre Brassel is, volgens vrouwelijke kwalificatie, een knappe jongeman. Hij is drieëndertig jaar oud. Hij heeft volgens mijn zegslieden zonder enige hapering het gymnasium doorlopen en daarna een opleiding gevolgd voor accountant. Na deze opleiding werd hij onmiddellijk opgenomen in de directie van het accountantskantoor. Hij is nu bijna vijf jaar getrouwd, heeft twee kinderen, een jongen en een meisje van respectievelijk drie

en anderhalf jaar. Er zijn geen huiselijke strubbelingen bekend. Het gezin woont in een fraai huis, even buiten de grote stad, in Ouderkerk aan de Amstel, niet ver van de weg naar Schiphol. Het huis is bijna vrij van hypothecaire lasten. De financiële status van de familie is over het algemeen zeer bevredigend te noemen.'

De Cock bromde.

'Al met al een gedegen burger.'

Vledder knikte.

'Juist, een gedegen burger. Geen moordenaar of aspirant-moordenaar. Ik heb niets ten nadele van de goede man kunnen ontdekken. Hij heeft voor zover mij bekend ook niets op zijn kerfstok. In de politieregisters komt hij niet voor.' Hij stond van zijn stoel op en begon door de researchkamer te stappen. Voor het bureau van De Cock bleef hij staan. 'Ik weet niet hoe jij erover denkt,' zei hij met een gebaar van ingehouden ongeduld, 'maar volgens mij hebben wij al veel te veel tijd aan dat idiote briefje verknoeid.'

De Cock kauwde peinzend op zijn onderlip.

'Ik hoop,' zei hij weifelend, 'ik hoop dat je gelijk krijgt. Laten we in ieder geval de komst van die Pierre Brassel afwachten. Het is nog maar drie minuten voor acht.'

3

De Cock hield de tijd nauwlettend in het oog.

Hij merkte dat het voortdurend opkijken naar de grote elektrische klok in de researchkamer iets dwangmatig had. Hij wist niet hoe het kwam. Telkens opnieuw dwaalde zijn blik naar die traag voortglijdende secondewijzer. Hij kon het eenvoudig niet laten.

Gedreven door datzelfde onberedeneerde gevoel had hij al een uur van tevoren de klok aan de hand van de telefonische tijd-

melding gecontroleerd en ook zijn horloge gelijk gezet. Om de een of andere duistere reden had hij de stellige overtuiging dat de tijd belangrijk was; belangrijk voor Pierre Brassel.

Een paar seconden voor acht uur klonken er voetstappen in de lange smalle gang naar de researchkamer en even daarna verscheen op het geribde glas van de deur een onduidelijk schaduwbeeld.

De beide rechercheurs keken zwijgend toe. Vledder wat wrevelig. De Cock vol gespannen verwachting.

Een arm van het schaduwbeeld ging omhoog en tikte zachtjes tegen het glas.

De Cock riep: 'Binnen.'

Na een korte aarzeling ging de deur open en een lange, magere, niet onknappe man, stapte binnen. De eerste indruk was wat verwarrend. Zijn verschijnen had iets dualistisch, als een protestants diaken op een doordeweekse dag. Hij droeg een lange, sombere donkere jas, maar de parelgrijze das die er nonchalant bovenuit bolde, gaf aan zijn voorkomen toch ook iets zwierigs, iets werelds. Wat verder aan hem opviel was een hoog voorhoofd dat door een al wat terugwijkende haardos nog een extra accentje kreeg. Om zijn wat weke mond met smalle lippen speelde een haast spottende grijns.

'Ik heb een afspraak,' zei hij met een wat volle *aa*, 'een afspraak om acht uur.' Hij wierp een blik op de grote elektrische klok aan de muur. 'Ik zie tot mijn genoegen dat ik precies op tijd ben. Mijn naam is... Pierre Brassel.' Hij annonceerde zichzelf als een conferencier het volgende nummer.

De Cock keek hem enige ogenblikken onderzoekend aan en trachtte de verwarrende impressie die de bezoeker op hem had gemaakt te analyseren. Het lukte niet. De verwarring bleef. Traag stak hij hem een hand toe. 'De Cock,' zei hij wat afwezig, 'De Cock met ceooceekaa.' Hij wees naar zijn jonge collega. 'En dat is rechercheur Vledder, mijn onvolprezen hulp.'

Pierre Brassel grijnsde opnieuw en De Cock bood hem een stoel voor zijn bureau aan.

De eerste schermutselingen verliepen in een rustige sfeer. Het was aanvankelijk niet meer dan een wederzijds aftasten in een

vriendelijk nietszeggend woordenspel, volgepropt met uitgesle-
ten beleefdheidsfrasen. Er kwam pas enige emotie, toen de jonge
Vledder losjes opmerkte dat de recherche eigenlijk geen tijd had
voor grappige briefjes en dat de politie echt niet behoorde tot de
instellingen, gesticht ter bevordering van de publieke vermake-
lijkheid. Daarvoor, zo meende hij, waren andere instanties.

De opmerking trof doel.

De ogen van Pierre Brassel begonnen vervaarlijk te flikkeren.
Hij spreidde zijn armen in een theatraal gebaar uit.

‘Maar mijne heren,’ riep hij geërgerd en met een ondertoon van
pure verbazing, ‘u hebt mijn briefje toch hopelijk niet als een
eenvoudige grap beschouwd? Nee toch? Het idee zou voor mij
ondraaglijk zijn. Het zou voor mij als het ware een belediging
inhouden, een pure belediging. Ik ben geen charlatan.’

Vledder grijnsde breed.

‘Nee,’ vroeg hij halfspottend, half uitdagend, ‘géén charlatan?’

De heer Brassel stond geagiteerd op. De vraag van Vledder had
hem zichtbaar gekwetst. De verontwaardiging leek niet gespeeld,
ze was echt. Op de wangen van Brassel lagen hoogrode blosjes.

‘Dit is gewoon het toppunt,’ riep hij kwaad. ‘Ik ben hier niet
gekomen om mij onheus te laten bejegenen. Ik heb u geschre-
ven over een zaak die, zoals ik aanneem, de recherche ter harte
gaat. Ik wilde de zaak met u bespreken en u hebt mij een onder-
houd toegestaan. Dit alles binnen de vormen van de burgerlijke
beleefdheid. Er bestaat voor u geen enkele reden om...’

De Cock stak afwerend zijn hand op.

‘Gaat u weer rustig zitten, heer Brassel,’ zei hij sussend. ‘Ik
vraag u verontschuldiging en begrip voor mijn jonge collega.
Het lijkt hem nu eenmaal een dwaas idee dat een intelligente
man zich tot de recherche wendt met de mededeling dat hij het
oprechte voornemen koestert om een moord te plegen.’

Pierre Brassel plooidde zijn lippen tot een innemende glimlach.

‘Uw collega,’ zei hij op rustiger toon, ‘is niet alleen jong en
tactloos, hij heeft bovendien te weinig fantasie.’

De Cock keek hem aan, het hoofd een beetje schuin.

‘Hoezo?’ vroeg hij belangstellend.

Brassel slaakte een zucht en ging weer zitten.